

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-22>

УДК 339.5

ВИЗНАЧЕННЯ СУЧАСНИХ ФАКТОРІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ ТА СВІТУ

DETERMINATION OF MODERN FACTORS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION AND THE WORLD

Ярмак Ольга Віталіївна

кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет
міського господарства ім. О.М. Бекетова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5760-4786>

Yarmak Olga

Kharkiv National Academy of Municipal Economy

У роботі розглянуто питання економічного розвитку країн світу та України під впливом факторів сучасного світового розвитку. До цих факторів належить бойові дії в Україні та наслідки епідемії COVID-19. До моменту початку цієї кризи світова економіка почала відновлення, але ще повністю не відновилася від пандемії COVID-19. Також виникають значні розбіжності між траєкторіями відновлення країн з розвинутою економікою з одного боку і країн з ринком, що формується, і країн, що розвиваються, з іншого. Військові дії стали ще одним небезпечним фактором, що спіткали світову економіку під час пандемії, і викликає брак ресурсів у низці областей крім енергетики та сільського господарства. Через тісно інтегровані глобальні ланцюжки постачання збої виробництва в одній країні можуть дуже швидко поширитися каскадом по всьому світу. Таким чином, зміни в одному регіоні у сучасних умовах можуть вплинути на велику кількість країн.

Ключові слова: розвиток світового господарства, економіка світу, Україна, воєнні дії, міжнародні відносини.

The work examines the issue of economic development of the countries of the world and Ukraine under the influence of factors of modern world development. These factors include the hostilities in Ukraine and the effects of the knockdown of COVID-19. Prior to the onset of this crisis, the global economy was on the mend but had not yet fully recovered from the COVID-19 pandemic, with significant divergence between the recovery trajectories of advanced economies on the one hand and emerging and developing economies on the other. Military actions have become another dangerous factor that has befallen the world economy during the pandemic, and is causing a lack of resources in a number of areas besides energy and agriculture. Because of tightly integrated global supply chains, production disruptions in one country can cascade across the globe very quickly. Ukrainian companies supply specialized production resources, and the lack of some of them is already affecting European car manufacturers. Some countries of Eastern Europe and Central Asia are closely connected with Russia by trade relations and flows of remittances. Today, the economic development of the whole world is affected by the following factors: the military-political crisis in Ukraine, the deterioration of the economic situation in other countries as a result of hostilities, and the consequences of the fight against the COVID-19 epidemic. The paper examines the influence of these factors on the general economic condition of EU countries and other countries of the world. Military actions caused a humanitarian crisis in our country. This led to the deterioration of the economic and social situation on the territory of Ukraine. There was an acceleration of migration processes, a stoppage of production chains. The negative impact can also be felt in other countries. These negative factors are related to economic and financial consequences and secondary effects arising on the markets of raw materials and fuel. While the global economy has not yet fully recovered from the crisis caused by COVID-19. In this case, there are prerequisites for significant economic difficulties on a global scale, which must be predicted.

Keywords: development of the world economy, world economy, Ukraine, military actions, international relations.

Постановка проблеми. Сьогодні існує низка факторів, що впливають на розвиток світової економіки. Окрім військових дій, це

широкомасштабне запровадження режиму самоізоляції в Китаї, в тому числі в основних промислових центрах. Це також призвело до

уповільнення активності в країні і може створити нові вузькі місця у глобальних ланцюжках поставок. Більш сильний, широкий і стійкий ціновий тиск також призвів до посилення грошово-кредитної політики у багатьох країнах. Загалом ризики для економічних перспектив різко збільшилися, і стало ще складніше знаходити компромісні рішення у сфері економічної політики. Крім безпосередніх гуманітарних наслідків, військово-політична криза значно затримує відновлення світової економіки, сповільнюючи зростання і ще більше посилюючи інфляцію. Для успішного прогнозування та побудови політики необхідно визначити та ідентифікувати ці фактори.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Велику кількість матеріалу щодо наведеної тематики можна знайти у роботах співробітників Міжнародного валютного фонду та Національного бюро економічних досліджень у Кембриджі [1–7]. Основним недоліком цих робіт є те, що питання впливу міжнародних процесів на Україну розглянуто слабо, більше уваги приділено країнам ЄС та США. Також у роботах [2; 5] одним з провідних факторів є кліматичний та екологічний. Для країн, що знаходяться біля України більш впливовим фактором є бойові дії на території України. У багатьох з цих робіт головним фактором є також економічний і вплив військових дій на території України розглянуто недостатньо.

Також ці питання розглядалися і у роботах вітчизняних вчених [8–11]. Проте вони у більшості описують ситуацію, що виникла в економіці України під впливом економічних факторів [8; 10] і не враховують сучасні соціально-політичні тенденції – військові дії між Україною та Росією, наслідки епідемії COVID-19.

Постановка завдання. Завдання роботи – визначити основні фактори та чинники, що впливають на розвиток світової економіки. Проаналізувати вплив цих чинників на економіку як України, так і інших країн світу. Зробити прогнози щодо розвитку економіки під впливом цих чинників.

Методи дослідження. Під час в виконанні роботи були використані наступні методи: аналіз існуючих теорій та метод узагальнень – при дослідженні основних понять; розрахунково-аналітичний – при проведенні розрахунків основних показників. Також використовувались методи експертного прогнозування. В роботі також використано статистичні дані з різних джерел і спостереження автора.

Викладення основного матеріалу. Економічні наслідки бойових дій поширюються завдяки впливу на ринки сировинних товарів, торгівлю та фінансові зв'язки. Оскільки Росія є великим постачальником нафти, газу і металів, а також, поряд з Україною, пшениці і кукурудзи, скорочення пропозиції цих товарів, що відбувається і очікується, вже викликало різке зростання їх цін. Найбільше страждають від цього країни Європи, Кавказу та Центральної Азії, Близького Сходу та Північної Африки. Зростання цін на продовольство та паливо погіршить становище домашніх господарств з низьким доходом у всьому світі, у тому числі в Північній та Південній Америці та Азії [4].

Вимушене переміщення понад 4 мільйонів українців до сусідніх країн, насамперед до Польщі, а також до Румунії, Молдови та Угорщини, також посилює економічні проблеми у регіоні. Ще до воєнних дій інфляція в деяких країнах стрімко зростала внаслідок сплеску цін на сировинні товари та викликані пандемією дисбаланси між попитом та пропозицією. Центральні банки деяких країн з ринком, що формується, і розвинених країн, такі як Федеральна резервна система США і центральні банки в Латинській Америці, вже відчували тиск раніше і в результаті наблизили початок посилення грошово-кредитної політики [5].

Пов'язаний із бойовими діями дефіцит пропозиції значно посилює цей тиск, у тому числі за рахунок підвищення цін на енергоносії, метали та продовольство. Хоча згодом очікується пом'якшення цих обмежень в результаті нарощування виробництва в інших регіонах у відповідь на підвищення цін та введення в дію нових потужностей, дефіцит пропозиції в деяких секторах, за прогнозом, зберігатиметься до 2023 року включно. Як наслідок, тепер очікується, що інфляція залишатиметься підвищеною набагато довше, ніж передбачалося в наших попередніх прогнозах, як у країнах з розвинутою економікою, так і в країнах країни з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються [8].

У багатьох країнах інфляція стала однією з основних проблем. У деяких країнах із розвинутою економікою, у тому числі у США та деяких європейських країнах, вона досягла найвищого рівня за більш ніж 40-річний період в умовах обмежених ринків трудових ресурсів. Посилюється ризик втрати контролю над інфляційними очікуваннями, що спонукає центральні банки на більш агресивне посилення політики. У країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються, подорожчання

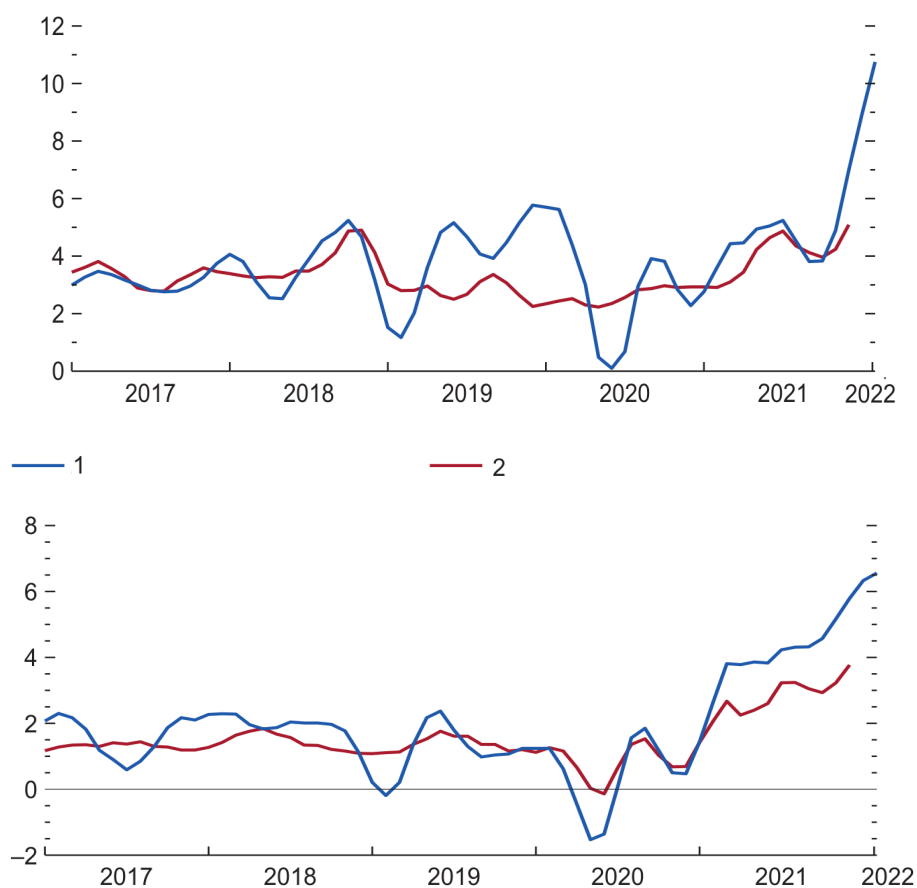

Рис. 1. Динаміка інфляції

продовольства і палива може значно підвищити ризик соціальних хвилювань.

Зверху наведено графік для розвинених країн, знизу – для країн, що розвиваються. Цифрою 1 позначений індекс споживчих цін, цифрою 2 – базовий індекс споживчих цін. На графіку наведено зміну цих індексів у відсотках.

Відразу після вторгнення помітно зріс відтік капіталу з країн з ринком і країн, що розвиваються, що посилює фінансові умови для вразливих позичальників і нетто-імпортерів сировинних товарів і викликало тиск у бік зниження курсів валют країн, найбільш схильних до впливу [1].

Широке коло країн з ринком, що формується, може зіткнутися з труднощами, якщо відбудеться подальше прискорення процесу посилення грошово-кредитної політики, особливо в США, або якщо ринки почнуть агресивніше переоцінювати ризики, що може призвести до додаткових негативних наслідків для перспектив світової економіки [3].

Бойові дії в Україні викликали гуманітарну кризу, яка, за відсутності швидкого мирного врегулювання, може стати непосильним

навантаженням. Очікується, що у 2022 році зростання світової економіки суттєво сповільниться здебільшого внаслідок нестабільності. У зв'язку з військовими діями в Україні прогнозується сильне скорочення ВВП в десятки відсотків. У Росії внаслідок введених санкцій та рішень європейських країн щодо скорочення імпорту енергоресурсів прогнозується глибокий спад. Економічні витрати, як очікується, поширяться ширше через ринки сировинних товарів, торгівлю і меншою мірою через фінансові взаємозв'язки. Підвищення цін на паливо та харчові продукти має глобальні наслідки, від яких найбільше страждають уразливі верстви населення, особливо у країнах з низьким доходом. Військово-політична криза в Україні посилить економічні чинники, що вже впливають на відновлення світової економіки після пандемії. Внаслідок цього відбулося подальше збільшення цін на біржові товари та посилення перебоїв у поставках, що сприяє зростанню інфляції [7]. Ще до вторгнення Росії в Україну широке цінове тиск спонукало центральні банки посилити грошово-кредитну політику і вказати на намір продовжувати її посилення в майбутньому.

Бойові дії ще більше підвищили невідомість щодо перспектив розвитку світової економіки. Незважаючи на те, що багато країн, здається, подолали гострі фази пандемії, нові штами можуть викликати нові хвилі захворюваності та подальші порушення в економіці [6]. Інфляційний тиск може посилитися більше, ніж прогнозується, і вимагати більш рішучих заходів у відповідь політики. Посилення фінансових умов різко висуне на перший план фактори вразливості боргової ситуації серед суверенних і корпоративних позичальників, створюючи ризик масштабної боргової кризи [2]. Крім того, при збереженні жорсткої політики щодо сектора нерухомості та можливості більш масової самоізоляції в рамках жорсткої стратегії нульової толерантності до COVID економіка Китаю може сповільнитися сильніше, ніж прогнозується в даний час, що матиме наслідки в Азії та за її межами. Це може ще більше затримати відновлення економіки, особливо в країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються. Більш обмежені можливості вибору політики можуть збільшити довготривалу шкоду, особливо в країнах з ринком, що розвивається, і країнах, що розвиваються, в яких, згідно з базовим сценарієм, обсяг виробництва в середньостроковій перспективі очікується майже на 6 відсотків нижче, ніж прогнозувалося до пандемії.

На глибшому рівні геополітична напруга ставить під загрозу системи на основі правил, які визначали міжнародні економічні відносини з часів Другої світової війни. Поточні санкції, накладені з метою змусити Росію припинити бойові дії, вже призводять до розриву фінансових і торгових зв'язків між Росією та іншими країнами, які мають далекосяжні наслідки. Зростання поляризації у світі також перешкоджає співпраці, яка має вкрай важливе значення для благополуччя у довгостроковій перспективі. Серед наслідків можуть бути зрив екстреної програми боротьби зі зміною клімату та ослаблення багатосторонніх зусиль щодо вдосконалювання механізмів врегулювання заборгованості, торгової інтеграції та ініціатив щодо запобігання пандемії у майбутньому [4].

Короткострокові перспективи розвитку світової економіки визначаються наступними основними чинниками. Це:

– **Військові дії в Україні.** Вторгнення та пов'язані з ним санкції проти Росії матимуть значні наслідки для світової економіки. У базовому прогнозі передбачається, що зона

конфлікту залишиться обмежена Україною, а введені проти Росії санкції (а також плани європейських країн досягти незалежності від російських енергоресурсів) не будуть жорсткішими, ніж оголошені до 31 березня, і залишаться чинними на всьому горизонті прогнозування. Наслідки конфлікту та санкцій вплинуть безпосередньо на Україну, Росію та Білорусь. Однак через міжнародні вторинні ефекти наслідки набудуть більшого поширення, особливо в Європі, через світові ціни на біржові товари, торговельні та фінансові зв'язки, пропозицію робочої сили та гуманітарний вплив.

– **Посилення грошово-кредитної політики та волатильність на фінансовому ринку.** Ще до початку військових дій інфляція значно підвищилася (рис. 1) і багато центральних банків посилили грошово-кредитну політику. Це сприяло швидкому зростанню номінальних відсоткових ставок у країнах-позичальниках із розвинутою економікою. У найближчі місяці загалом очікується подальше підвищення директивних ставок, а рекордно високі баланси центральних банків почнуть скорочуватися, особливо у країнах із розвинутою економікою. Кілька центральних банків у країнах з ринком, що формується, і країнах, що розвиваються, також посилили свою політику, приєднавшись до тих, хто вже зробив це в 2021 році. Винятком є Китай, де інфляція залишається низькою та центральний банк знизив директивну ставку у січні 2022 року, щоб підтримати відновлення економіки. Очікування посилення політики та занепокоєння з приводу військово-політичної кризи вплинули на волатильність фінансового ринку та перегляд ставок з урахуванням ризику [11].

Висновки. Сьогодні на економічний розвиток всього світу впливають наступні фактори: бойові дії в Україні, погіршення економічної ситуації у інших країнах у наслідок бойових дій та наслідки боротьби з епідемією COVID-19.

Військово-політична криза викликала гуманітарну кризу в нашій країні. Інші негативні фактори пов'язані з економічними і фінансовими наслідками та вторинними ефектами, що виникають на ринках сировинних товарів та палива. У той час як світова економіка ще не повністю не відновилася після кризи, викликаній COVID-19. Це приводить до збільшення інфляції та коливань на ринках спредів практично усіх країн світу. Усі ці фактори ускладнюють прогнозування розвитку світової економіки та приводять до необхідності

уточнення моделей світового розвитку. Наша-рування факторів напруженості – уповільнення економічного зростання, стійке та зростаючий інфляційний тиск, посилення ризику нестачі продовольства та енергоносіїв, що тривають перебої в ланцюгах постачання

та спалахи COVID-19 – ще більш ускладнюють вибір заходів політики на національному рівні, особливо в тих країнах, де простір для економічної політики скоротилося після прийняття необхідних заходів у відповідь пандемію COVID-19.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Auclert Adrien, Hannes Malmberg and Matthew Rognlie. 2021. "Demographics, Wealth, and Global Imbalances in the Twenty-First Century." NBER Working Paper 29161, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.
2. Black Simon, Ian Parry, James Roaf, and Karlygash Zhunussova. 2021. "Not Yet on Track to Net Zero: The Urgent Need for Greater Ambition and Policy Action to Achieve Paris Temperature Goals." *IMF Staff Climate Note* 2021/005, International Monetary Fund, Washington, DC.
3. Borio Claudio, Piti Disyatat, Mikael Juselius, and Phurichai Rungcharoenkitkul. 2017. "Why So Low for So Long? A Long-Term View of Real Interest Rates." BIS Working Papers, Bank for International Settlements, Basel.
4. Caballero Ricardo J., and Emmanuel Farhi. 2015. "The Safety Trap." NBER Working Paper 19927 National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.
5. Casella Bruno, Richard Bolwijn, Daniel Moran, and Keiichiro Kanemoto. 2019. "Improving the Analysis of Global Value Chains: The UNCTAD-Eora Database." *Transnational Corporations* 26(3). United Nations, New York and Geneva.
6. Hoel Michael. 1994. "Efficient Climate Policy in the Presence of Free Riders." *Journal of Environmental Economics and Management*, 27 (3): 259–74.
7. Novta Natalija and Evgenia Pugacheva, "The Macroeconomic Costs of Conflict", *Journal of Macroeconomics*, 68, 2021.
8. Гірман А. П., Гвоздов Б. Ю., Брусенцева А. С. Формування стратегії розвитку України в умовах глобалізації. *Регіональні студії*. 2021. № 24. С. 116–122.
9. Горнакова Д. В., Фокіна С. Ю., Юстінович Ю. Г. Сучасні передумови розвитку світової економіки. *Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук*. 2016. № 1–3. С. 1–5.
10. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми та перспективи. *Україна: події, факти, коментарі*. 2018. № 10. С. 39–52.
11. Труфанова Д. О. Сучасний стан світової економіки і подальші перспективи її розвитку. *Концепт*. 2016. Т. 11. С. 2656–2660.

REFERENCES:

1. Auclert Adrien, Hannes Malmberg and Matthew Rognlie (2021) "Demographics, Wealth, and Global Imbalances in the Twenty-First Century." NBER Working Paper 29161, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.
2. Black Simon, Ian Parry, James Roaf, and Karlygash Zhunussova (2021) "Not Yet on Track to Net Zero: The Urgent Need for Greater Ambition and Policy Action to Achieve Paris Temperature Goals." *IMF Staff Climate Note* 2021/005, International Monetary Fund, Washington, DC.
3. Borio Claudio, Piti Disyatat, Mikael Juselius, Phurichai Rungcharoenkitkul. (2017) "Why So Low for So Long? A Long-Term View of Real Interest Rates." BIS Working Papers, Bank for International Settlements, Basel.
4. Caballero Ricardo J., Emmanuel Farhi (2015) "The Safety Trap." NBER Working Paper 19927 National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA.
5. Casella Bruno, Richard Bolwijn, Daniel Moran, and Keiichiro Kanemoto. (2019). "Improving the Analysis of Global Value Chains: The UNCTAD-Eora Database." *Transnational Corporations* 26(3). United Nations, New York and Geneva.
6. Hoel Michael. (1994). "Efficient Climate Policy in the Presence of Free Riders." *Journal of Environmental Economics and Management*, 27 (3): 259–74.
7. Novta Natalija and Evgenia Pugacheva (2021) "The Macroeconomic Costs of Conflict", *Journal of Macroeconomics*, 68.

8. Hirman A., HvozdoV B., Brusentseva A. (2021) Formuvannia stratehii rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [Formation of Ukraine's development strategy in conditions of globalization]. *Rehionalni studii – Regional studios*. № 24, pp. 116–122.
9. Hornakova D., Fokina S., Yustinovich Yu. (2016) Suchasni peredumovy rozvytku svitovoi ekonomiky [Modern prerequisites for the development of the world economy]. *Aktualni problemy humanitarnykh ta pryrodnychych nauk – Actual problems of humanities and natural sciences*. № 1–3, pp. 1–5.
10. Kulytskyi S. (2018) Zovnishnia torhivlia Ukrainy: stan, problemy ta perspektyvy [Foreign trade of Ukraine: state, problems and prospects]. *Ukraina: podii, fakty, komentari – Ukraine: events, facts, comments*, № 10, pp. 39–52.
11. Trufanova D. O. (2016) Suchasnyi stan svitovoi ekonomiky i podalshi perspektyvy yii rozvytku [The current state of the world economy and further prospects for its development]. *Kontsept – Concep*. Т. 11, pp. 2656–2660.